

L'ART DE LA FOTOGRAFIA

Per Joan Cusidó

Avui, tot remenant capsos, he trobat una foto de l'àvia. Una instantània de grup d'un fotògraf d'estudi. Una hora llarga preparant amb cura llum i distància, la composició, imaginant com immortalitzar el món del treball amb una sola imatge. La fotografia és un art i encara no ho sap ningú. La foto de cinquanta dones ordenades mil·limètricament en cinc files, quietes, hieràtiques, cadascuna més seriosa que l'altra. L'encarregat i un escriptor a banda i banda. Sol de tardor a cada paret del pati que feia de decorat i als davantals acabats de planxar. El nom d'una fàbrica amb lletra modernista mig descolorida. L'havia oblidada. I això que ella me l'havia explicada cinquanta vegades. I això que el record de la fàbrica ha estat la foto constant de la meva infància.

L'àvia, des de la foto, a l'última fila, la segona a mà dreta, tornaria a dir-me que havien acabat de construir la fàbrica. I em repetiria la sorpresa de la primera màquina. De com esbufegaven per a baixar-la. Amb quin esforç van haver de traslladar-la embolicada damunt corrans que grinyolaven cap al lloc que li pertocava, al centre de la sala, com la pedra principal de la volta que l'acaba. Amb cura d'enginyer, que era el que més cridava. A poc a poc destapaven, operació delicada, d'un sol home, el cos mecànic. Esclats d'admiració, exacta, perfecta, no li sobrava ni una peça, quan es mostrava de cop nua. Com la pell descoberta per sorpresa d'una adolescent encara verge. Botticelli a la mirada.

Un dia buscaré la fàbrica. A la darrera parada d'un autobús trobaré el pati, el sol de tardor que engegava, la perspectiva exacta. Em costarà d'arribar-hi. De la ciutat fins aquí hi ha una bona distància. L'àvia no entendria el paisatge nou. Als camps verds hi haurà crescut un bosc espès de blocs grisos. Roba estesa en comptes de fulles. Una autopista. Un pont plàstic d'un arquitecte avantguardista damunt les vies. Aquest edifici perdut entre les darreres cases havia estat la seva vida completa. Cada maó, un segon de rellotge. No s'imaginava que els murs es quedaran sense vida. Que el temps enrajolarà el

pati amb una quadrícula perfecta d'esbarzers i de teranyines. Quan la punteria tossuda dels infants haurà anat encertant, dia a dia, una a una, cada finestra, cada vidre glaçat. Glaçat, no fos cas que qualsevol accident imprevisible, no res, algú que passava, un cel massa lluent, l'ocell lliure, la paraula, malferís, un trauc pregon, qui treballava. Me'ls havia explicat sencers. Vigilants de cada obertura. Amb la llum que no podien evitar que entrés i s'arraulís als peus del teler com un animal de companyia. No sabia que la fàbrica tancarà i que cada maó s'aturarà en el temps i que només hi quedaran dempeus un gran silenci i la foto.

Tothom oblidarà la primera vaga. El dia que arribaven galopant de dos en dos a mig matí i descarregaven a cada cantonada un insult. Una arma. Odi. Ira. Por i ràbia. I un caporal que bramava. L'instant que els uniformes cecs després d'un moment d'incertesa acabaven abraonant-se amb violència al braç, als ulls, al pensament, contra qui no s'ho esperava. Es movien amb la tensió acumulada. Amb l'electricitat de l'aire. Amb la fal·lera del gos que ha estat ensinistrat per a una sola feina i que ara pot demostrar que sap fer-la. La dignitat mútua per terra. Sota les peülles dels cavalls de moviments massa ràpids. Mai un home hauria d'humiliar-ne així cap altre. Cridava l'àvia. En cap circumstància. És un acte reprobable, no té excusa. Un delicte. Una manifestació de barbàrie no superada. Se'n van tornar cap a migdia, a l'hora de la gana. Ja no sé si van deixar a la porta de la fàbrica fins i tot un mort com a advertència abans d'anar-se'n. Un cadàver roig de sang. Roig de venjança. Estès a terra amb una positura recaragolada.

No. Mai. La fàbrica no quedarà muda per sempre. Quan hi aniré trobaré que la veu de l'àvia continuarà descrivint incansable el silenci sonor que fan les veus humanes quan treballen. La remor contínua de la Selfactina. Sentiré com detallarà el so de la ràbia davant cadascuna de les injustícies que es fabricaran amb cada màquina. I les paraules esbojarrades al moment de desembolicar l'arengada. I el crit d'accident. I el plor d'impotència quan l'encarregat perseguirà la pell de la més jove. I rialles de joc perquè algú descriurà amb veu

secreta, a cau d'orella, l'aventura del ball el cap de setmana. La veu de l'àvia transformarà els maons en mots minuciosos que parlaran de tot. D'algú que passa, d'un cel lluent, de l'ocell lliure, de la paraula. De la mort que deixarà la revolta. De la cançó de segar i batre que sabia del poble i que mig cantarà amb veu baixa l'últim dia de feina per a deixar-la persistent a cada memòria.

La fotografia és un art. M'ha fet reviure l'aprenenta de veu amagada amb un desig petit a cada ull negre, la dona abocada al teler, un mocador perpetu de dol quan ja era vella. Cinquanta dones, l'encarregat, l'escrivent, l'amo i el xofer que li obre la porta de l'Hispano. La fotografia ens fa entendre el món sencer amb una sola instantània. Et fa sentir encara la sirena que va ser dos cops al dia la campana de la torre metàl·lica del nou temple. No sabia tocar a mort ni a casament ni a incendi ni a guerra. Ni a bateig amb joia. No feia música. L'avís estricte d'anar a dormir i de llevar-se. L'anunci de la nit entre la feina d'avui i el treball infinit que quedava, sempre curta, només un moment breu de somni lliure. L'art fotogràfica ens fa descobrir la vida i la mort. I que la veu segueix sempre viva. Com l'àvia amb davantal, quieta, hieràtica, explicant-me la fàbrica.